

PERILAKU FONOLOGI SCHWA DALAM DIALEK MINANGKABAU DI SEMENANJUNG MALAYSIA

(The Phonological Behaviours of Schwa in the Minangkabau Dialect in Peninsular Malaysia)

Mohd Syukri Anwar*
p98656@siswa.ukm.edu.my

Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur.

Pusat Kajian Bahasa dan Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Sharifah Raihan Syed Jaafar
s_raihan@ukm.edu.my

Pusat Kajian Bahasa dan Linguistik, Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia.

Pengarang Koresponden (*Corresponding Author*): *

Rujukan artikel ini (*To cite this article*): Mohd Syukri Anwar & Sharifah Raihan Syed Jaafar. (2021). Perilaku fonologi schwa dalam dialek Minangkabau di Semenanjung Malaysia. *Jurnal Bahasa*, 21(1), 1–22. [http://doi.org.10.37052/jb21\(1\)no1](http://doi.org.10.37052/jb21(1)no1)

Peroleh: <i>Received:</i>	11/3/2021	Semakan: <i>Revised</i>	23/4/2021	Terima: <i>Accepted:</i>	3/5/2021	Terbit dalam talian: <i>Published online:</i>	1/6/2021
------------------------------	-----------	----------------------------	-----------	-----------------------------	----------	--	----------

Abstrak

Perubahan segmen menjadi satu segmen yang lain ialah fenomena yang lazim berlaku dalam sesebuah dialek ataupun bahasa. Namun begitu, perubahan kepada beberapa segmen yang lain merupakan fenomena fonologi yang tidak lazim berlaku dan hanya segelintir kajian yang membincangkannya. Oleh itu, kajian ini bertujuan untuk mengenal pasti perilaku fonologi vokal tengah schwa dalam dialek Minangkabau di Semenanjung Malaysia yang berubah kepada beberapa segmen yang lain dan menjelaskan setiap perilaku fonologi tersebut menggunakan analisis fitur dalam Teori Transformasi

Generatif yang diperkenalkan oleh Chomsky dan Halle (1968). Data dialek Minangkabau dalam kajian ini diperoleh daripada kajian lepas oleh Asmah *et al.* (2013) dan Ernawita (2019) yang diambil di Kampung Sesapan Batu Minangkabau, Beranang. Sejumlah 219 perkataan yang mempamerkan perilaku vokal schwa telah diambil untuk tujuan analisis, iaitu 211 perkataan daripada Asmah *et al.* (2013) dan lapan perkataan daripada Ernawita (2019). Hasil kajian menunjukkan terdapat empat perilaku fonologi vokal schwa dalam dialek Minangkabau, iaitu (1) perubahan schwa kepada vokal [a], (2) perubahan schwa kepada vokal [ɔ], (3) pengekaln vokal schwa di output, dan (4) pengguguran schwa dan segmen yang mengikutinya.

Kata kunci: schwa, dialek Minangkabau, fonologi, fitur distingtif, Teori Transformasi Generatif.

Abstract

The alternation of one segment to another is a common phenomenon that occurs in dialects or languages. However, the alternation of a segment to several other segments is an uncommon phonological phenomenon that only few studies have discussed. This current study thus aims to identify the phonological phenomenon of the mid-vowel schwa in the Minangkabau language in Peninsular Malaysia that alternates to other segments, and to explain each of those phonological phenomena using the analysis of features of Chomsky and Halle's Transformational-generative theory (1968). Minangkabau language data was obtained from previous studies conducted by Asmah et al. (2013) and Ernawita (2019), which were gathered from Kampung Sesapan Batu Minangkabau in Beranang. A total of 219 words that exhibit the behaviours of the schwa were taken for analysis purposes, that is 211 words from Asmah et al. (2013) and eight words from Ernawita (2019). The findings show that there are four phonological behaviours of schwa in the Minangkabau language namely, (1) alternation of schwa to [a], (2) alternation of schwa to [ɔ], (3) retention of schwa in the output, and (4) deletion of schwa and the following segment.

Keywords: Schwa, Minangkabau dialect, phonology, distinctive feature, Transformational-generative theory

PENGENALAN

Perubahan segmen dalam representasi dalaman dengan representasi luaran bukanlah suatu perkara asing dalam fonologi. Sesuatu segmen dalam sesuatu perkataan berubah menjadi satu segmen lain atas sebab fonologi tertentu. Kemunculan output yang berbeza daripada bentuk inputnya memerlukan penjelasan yang berpada, baik dari segi proses mahupun sebab perubahan tersebut berlaku.

Perubahan segmen pada representasi luaran banyak dikupas dalam kajian lampau bahasa dan dialek Melayu. Terdapat dua jenis perubahan segmen yang berlaku, iaitu (1) perubahan yang melibatkan satu segmen berubah kepada satu segmen yang lain. dan (2) perubahan yang melibatkan satu segmen berubah menjadi dua segmen yang lain. Perubahan satu segmen kepada satu segmen yang lain antaranya melibatkan perubahan vokal /i/ dan /u/ kepada [e] dan [o] seperti dalam dialek Hulu Pahang Purba (Mohd Tarmizi, Rahim & Shahidi, 2011) dan dialek Taiping (Noor Syamshida, Nur Farakhanna & Nur Faaizah, 2020), vokal /o/ dan /e/ pada suku kata pertama dalam dialek Sarawak masing-masing berubah kepada vokal [u] dan [i] (Sharifah Raihan, 2013) dan kedua-dua vokal ini turut berubah kepada vokal [u] dan [i] di suku kata pertama dalam kata pinjaman bahasa Melayu ke dalam bahasa Jakun (Mohamad Rozi, 2020), vokal /u/ menjadi vokal [ə] dan vokal /u/ menjadi vokal [o] seperti /tutup/ dan /masuk/ masing-masing disebut sebagai [nu.təʔ] dan [ma.soʔ] dalam bahasa Kerinci (Nur Farakhanna *et al.*, 2015), vokal /o/ menjadi vokal [ɔ] dan vokal /u/ menjadi vokal [o] seperti /dodo/ dan /bisul/ yang masing-masing disebut sebagai [dɔ.doj] dan [bi.soj] dalam dialek Melayu Kabong, Sarawak (Salbia, 2015), vokal /o/ pada awal suku kata berubah kepada vokal [u], seperti /boleh/ menjadi [buleh], dalam dialek Melayu Jugra varian Sungai Buaya, Kelanang dan Pulau Nyatoh (Mumad *et al.*, 2017). Selain itu, perubahan vokal juga dapat dilihat dalam dialek Melaka, iaitu /i/, /o/ dan /a/ berubah kepada vokal [e], [u] dan [ə] seperti /balik/ menjadi [ba.lek], /polis/ menjadi [pu.lis] dan /mələka/ menjadi [mə.la.kə] (Nursuhada *et al.*, (2017). Perubahan satu segmen kepada dua segmen yang lain pula ialah perubahan vokal /a/ menjadi vokal [e] atau [o], seperti /dəkat/ menjadi [də.ket] dan /ləmas/ menjadi [lə.mos] pada suku kata kedua, dan /sələmat/ menjadi [sə.la.mot] pada suku kata ketiga, masing-masing (Mohamad Rozi, 2020).

Perubahan vokal yang dibincangkan dalam kajian lepas tersebut memperlihatkan dua perkara, iaitu (1) perubahan vokal banyak melibatkan

vokal selain schwa /ə/, dan (2) perubahan sesuatu vokal dalam bahasa, dialek atau subdialek itu menunjukkan perubahan yang terhad, iaitu perubahan segmen kebanyakan yang dibincangkan hanya berubah kepada satu vokal lain. Hanya segelintir kajian yang membincangkan perubahan kepada dua vokal yang lain dan boleh berubah kepada maksimum sehingga dua vokal yang lain. Perubahan sesuatu vokal itu kepada lebih daripada dua vokal lain tidak diketengahkan dalam artikel ini.

Pendeskripsian tentang perubahan vokal yang berlaku dalam dialek dan subdialek Melayu sebelum ini berbeza daripada perubahan vokal dalam dialek Minangkabau di Semenanjung Malaysia. Dalam dialek Minangkabau, vokal schwa /ə/ memperlihatkan variasi perilaku yang berbeza pada peringkat output. Terdapat empat perilaku fonologi yang ditunjukkan oleh vokal schwa /ə/ dalam dialek ini. Perubahan vokal schwa dalam dialek Minangkabau termasuklah: (1) perubahan schwa /ə/ kepada vokal [a], (2) perubahan schwa /ə/ kepada vokal [ɔ], (3) pengekal vokal schwa di output, dan (4) pengguguran vokal schwa /ə/ dan segmen yang mengikutinya.

BAHASA MINANGKABAU DI INDONESIA DAN DI MALAYSIA

Kajian lepas tentang Minangkabau di Indonesia tertumpu pada bidang linguistik perbandingan sejarah, antropologi, agama, teknologi, sosiologi, dan fonologi. Dalam bidang linguistik perbandingan sejarah, Muhammad-Alee dan Nalee (2020) telah meneliti hubungan kekerabatan antara tiga bahasa, iaitu bahasa Melayu Patani, bahasa Melayu Kelantan (BMK), dan bahasa Minangkabau (BM). Nursyirwan (2015) pula memfokuskan kemajmukan budaya Minangkabau di Sumatera Barat. Dalam bidang agama, Eficandrai *et al.* (2018) telah mengkaji harta pusaka tinggi di Minangkabau berdasarkan pandangan ulama Minangkabau dari segi status dan kedudukannya. Muhamad Shafiq (2020) pula telah membincangkan teknologi masyarakat Minangkabau dalam Perang Padri di Sumatera Barat, iaitu persediaan yang dilakukan oleh kaum Padri bagi mempertahankan tanah airnya daripada dijajah oleh Belanda, dari sudut strategi peperangan, binaan kubu pertahanan yang kuat dan juga penggunaan persenjataan. Seterusnya, Isteti Murni1 *et al.* (2015) telah mengupas tentang pemikiran dan tingkah laku kewirausahaan wirausahawan makanan tradisional khas Minangkabau Sumatera Barat untuk mengenal pasti profil, pemikiran dan tingkah laku kewirausahaan wirausahawan kuliner khas Minangkabau.

Di samping bidang-bidang di atas, aspek fonetik dan fonologi bahasa Minangkabau di Indonesia juga telah diberikan perhatian oleh pengkaji lampau. Antaranya termasuklah kajian oleh Deni Nofrina Zurmita, Ermanto dan Zulfikarni (2013), Ella Sumidita, Ermanto dan Ngusman (2013), Halimiyah, Ermanto dan Novia Juita (2014), Fatimah (2016), Jendri (2017), Nova Rina dan Mariati (2018), Syamsurizal (2019), dan Dea Rakhimafa Wulandari dan Aninditya Sri Nugraheni (2019).

Deni Nofrina Zurmita, Ermanto dan Zulfikarni (2013) menemukan bunyi vokal bahasa Minangkabau di Kenagarian Singkarak yang memiliki persamaan dengan bahasa Minangkabau umum. Deni Nofrina Zurmita, Ermanto dan Zulfikarni (2013) menyatakan fonem vokal bahasa Minangkabau umum dan bahasa Minangkabau di Kenagarian Singkarak memiliki lima fonem vokal, iaitu /i/, /u/, /e/, /o/, dan /a/. Walau bagaimanapun, bahasa Minangkabau di Kenagarian Singkarak mempunyai variasi vokal /e/ dan /u/. Ella Sumidita, Ermanto dan Ngusman (2013) mengkaji fonem vokal, konsonan, separuh vokal, diftong, dan penyebarannya, serta bentuk suku kata bahasa Minangkabau di Kenagarian Padang Laweh Kabupaten Sijunjung.

Halimiyah, Ermanto dan Novia Juita (2014) membandingkan sistem vokal dan konsonan bahasa Minangkabau di Desa Talawi Hilir Kecamatan Talawi dengan Desa Kolok Nan Tuo Kecamatan Barangin Kota Sawahlunto Provinsi Sumatera Barat. Jumlah vokal dan konsonan dalam bahasa Minangkabau di kedua-dua tempat ini adalah sama, iaitu 10 vokal dan 21 konsonan, tetapi penggunaannya dalam kosa kata adalah berbeza. Bahasa Minangkabau di Desa Talawi Hilir juga memiliki 9 diftong dan 14 deretan vokal sedangkan Desa Kolok Nan Tuo memiliki 11 diftong dan 16 deretan vokal. Deretan konsonan kedua-duanya sama, iaitu 11. Fatimah (2016) meneliti proses fonologi yang berkaitan dengan diftong dan konsonan dalam bahasa Minangkabau berdasarkan teks lisan daripada penutur di Padang dan daerah lain seperti Padang Panjang, Bukit Tinggi, dan Sawah. Jendri Mulyadi (2017) menganalisis perubahan suku kata awal kosa kata bahasa Minangkabau dan bahasa Indonesia menggunakan analisis perbandingan.

Nova Rina dan Mariati (2018) mengkaji hubungan kekerabatan bahasa Minangkabau Tapan dengan bahasa Kerinci Sungai Penuh dengan tumpuan pada aspek fonologi dan leksikal, seterusnya melihat tingkat kekerabatan bahasa Minangkabau Tapan dan bahasa Kerinci Sungai Penuh menggunakan pendekatan leksikostatistik.

Syamsurizal (2019) mengkaji bentuk penghilangan dan penambahan fonem dalam bahasa Minangkabau dalam bahasa Melayu Bengkulu di awal, tengah, dan akhir kata. Selain itu, Syamsurizal (2019) juga menemukan perubahan fonem /a/ menjadi [e], seperti /manʃalik/ menjadi [men.tʃe.lik], fonem /u/ menjadi [o], seperti /urang/ menjadi [o.rang], fonem /u/ menjadi [e], seperti /gulamo/ menjadi [ge.la.mo]. Dea Rakhimafa Wulandari dan Aninditya Sri Nugraheni (2019) mengkaji variasi vokal dan konsonan bahasa Indonesia dalam kalangan penutur Minangkabau. Perbezaan dari segi vokal dan konsonan dalam kedua-dua bahasa tersebut, iaitu 6 vokal dan 21 konsonan bagi bahasa Indonesia dan 5 vokal dan 19 konsonan dalam bahasa Minangkabau.

Bagi bahasa yang dipertuturkan oleh masyarakat Minangkabau di Semenanjung Malaysia, statusnya berbeza-beza antara pengkaji, iaitu suatu bahasa (Asmah *et al.*, 2013), suatu dialek (Mohammad Fadzeli, Idris & Norsimah, 2017) suatu subdialek (Reniwati, Noviatry, Aslinda & Midawati, 2016) dan suatu varian bahasa (Ernawita, 2019). Malah, bahasa pertuturan masyarakat di Negeri Sembilan, iaitu dialek Negeri Sembilan yang daripada sejarahnya berasal daripada Minangkabau Indonesia (Rahilah Omar & Nelmawarni, 2008) juga mempunyai identiti fonologi distingtif yang tersendiri berbanding dengan bahasa Minangkabau di Indonesia, seterusnya boleh dikatakan bebas daripada pengaruh linguistik bahasa Minangkabau (Idris, Mohammad Fadzeli & Norsimah, 2019).

Walau apa-apa pun statusnya, sama ada bahasa, dialek, subdialek atau varian bahasa, yang pastinya, bahasa yang dipertuturkan oleh masyarakat Minangkabau di Semenanjung Malaysia belum begitu mendapat perhatian dari segi kajian terhadap sistem dan strukturnya (Asmah *et al.*, 2013). Malah, berdasarkan sejarah, tidak dapat dinafikan bahawa bahasa yang dipertuturkan oleh masyarakat Minangkabau di Semenanjung Malaysia mempunyai hubung kait dengan bahasa Minangkabau di Sumatera, iaitu tempat asal datangnya bahasa ini seperti yang dinyatakan oleh Mohammad Fadzeli, Idris dan Norsimah (2017), Reniwati, Noviatry, Aslinda & Midawati (2016), Asmah *et al.* (2013) dan Hendon (1966). Namun begitu, Asmah *et al.* (2013) tidak menafikan bahawa bahasa Minangkabau di Semenanjung Malaysia sudah berpisah daripada bentuk asalnya ketika penuturnya berpindah dari Sumatera Barat, seterusnya menjadi bahasa tempatan kerana mempunyai entiti, sistem dan struktur yang tersendiri. Malah, Reniwati, Noviatry, Aslinda dan Midawati (2016) turut mendapati bahawa bahasa Minangkabau yang dituturkan di Semenanjung Malaysia hanyalah variasi daripada bahasa Minangkabau di daerah asal di Sumatera

Barat. Oleh sebab itu, dapat dikatakan bahawa bahasa yang dituturkan oleh masyarakat Minangkabau di Kampung Sesapan Batu ini telah berubah menjadi dialek atau subdialek selari dengan perubahan sosiobudaya yang dialami oleh penuturnya yang sudah menjadi pemastautin tetap di kawasan berkenaan.

Di Malaysia, kajian yang berkaitan dengan Minangkabau merangkumi bidang sejarah, analisis wacana, morfologi, morfosintaksis, dialektologi dan fonologi. Rahilah dan Nelmawarni (2008) telah mengaitkan Minangkabau di Negeri Sembilan dengan Johor, Siak dan Minangkabau di Indonesia. Rahilah dan Nelmawarni (2008) menyatakan terdapat sembilan buah rantau Minangkabau di Semenanjung Tanah Melayu pada suatu ketika dahulu khususnya di Negeri Sembilan walaupun tidak semuanya kekal atau sama jumlahnya hingga hari ini. Idris Aman dan Hetti Waluati Triana (2009) meneliti cara kata ganti nama beroperasi dan dioperasikan oleh etnik Minangkabau moden dalam interaksi sosial sesama rakan yang dilihat dari aspek usia dan jantina. Hetti Waluati Triana dan Idris (2011) pula menganalisis lakuan tutur menolak generasi muda Minangkabau yang mengisyaratkan bahawa lakuan tutur menolak bukan hanya merupakan lakuan linguistik, bahkan juga merupakan lakuan sosial yang boleh mencerminkan lakuan kolektif generasi berkenaan. Aslinda, Mohammad Fadzeli dan Norsimah (2009) menganalisis strategi menyapa dalam bahasa Minangkabau dari aspek sosiopragmatik yang dapat dilihat melalui perilaku tutur menyapa suku Minangkabau. Asmah *et al.* (2013) mengkaji bahasa Minangkabau di Mukim Sesapan Batu Minangkabau dari aspek fonologi, morfologi dan sintaksis. Asmah *et al.* (2013) menunjukkan bahawa bahasa ini tidak jauh berbeza daripada bahasa Melayu dari aspek morfologi dan morfonemiknya.

Di samping itu, Mohammad Fadzeli, Idris dan Norsimah (2017) mengkaji morfosintaksis dialek Negeri Sembilan di Kuala Pilah dan Rembau serta dialek Minangkabau di Bukit Tinggi dan Paya Kumbuh di Indonesia. Kajian ini menemukan perbezaan [pe-], dan [se-], mengikut gaya sebutan bahasa Melayu yang tidak melibatkan perbezaan fungsi dan makna serta tidak mempengaruhi sistem dialek Minangkabau atau Negeri Sembilan berdasarkan kata penegasnya. Ernawita (2019) mengkaji varian morfologi Minangkabau di Semenanjung Malaysia, iaitu di negeri Selangor (Hulu Langat, Batang Kali dan Beranang), Negeri Sembilan (Jelebu dan Kuala Pilah) dan Pahang (Bentong). Varian morfologi Minangkabau didapati banyak persamaannya dengan varian morfologi bahasa Melayu, seperti imbuhan {ba-} dalam dialek

Minangkabau menjadi {ber-} dalam bahasa Melayu. Kajian Fonologi bahasa Minangkabau di Malaysia dilakukan oleh Idris, Mohammad Fadzeli dan Norsimah (2019) yang membincangkan perbezaan antara bahasa Melayu Negeri Sembilan dan bahasa Minangkabau Indonesia. Kajian ini membuktikan 17 bentuk sebutan dalam bahasa Melayu Negeri Sembilan adalah berbeza daripada sebutan bahasa Minangkabau, khususnya 10 bunyi vokal dan 7 konsonan.

Berdasarkan perbincangan kosa ilmu tentang dialek Minangkabau di Indonesia dan Malaysia di atas jelas menunjukkan dialek Minangkabau di Malaysia masih belum meluas. Kajian dari aspek fonologi dialek Minangkabau di Malaysia antaranya, masih belum diterokai dengan meluas berbanding yang dilaksanakan di Indonesia. Oleh sebab itu, kajian ini dilakukan untuk mengenal pasti perilaku vokal schwa dalam dialek Minangkabau di Malaysia dan menjelaskan setiap perilaku fonologi tersebut menggunakan analisis fitur dalam Teori Transformasi Generatif. Teori ini dipilih kerana dapat menunjukkan perubahan yang berlaku pada segmen schwa pada peringkat permukaan, serta keadaan atau lingkungan berlakunya perubahan segmen tersebut yang dipengaruhi oleh fitur tertentu.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan data sekunder yang diperoleh daripada Asmah *et al.* (2013) dan Ernawita (2019). Data Asmah *et al.* (2013) ialah data Minangkabau dari mukim Sesapan Batu Minangkabau di Beranang, Selangor, manakala data Minangkabau Ernawita (2019) pula diambil dari tiga negeri, iaitu Selangor (Hulu Langat, Batang Kali dan Beranang), Negeri Sembilan (Jelebu dan Kuala Pilah) dan Pahang (Bentong). Walau bagaimanapun, kajian ini hanya mengambil data dari Kampung Sesapan Batu Minangkabau, Beranang sahaja. Tiga tujuan data dari kawasan ini diambil, iaitu (1) kawasan kajian ini sama dengan kawasan kajian Asmah *et al.* (2013), dan (2) data daripada Ernawita (2019) dari kawasan ini diambil sebagai pelengkap kepada data Asmah *et al.* (2013), dan (3) melihat kebarangkalian wujud perubahan pada data Minangkabau yang terkini.

Dalam Asmah *et al.* (2013), sebanyak 725 perkataan Minangkabau telah disenaraikan mengikut domain. Daripada jumlah ini, 248 perkataan yang mempunyai vokal /ə/ dan hanya 211 perkataan yang mengandungi vokal /ə/ digunakan untuk tujuan analisis. Sebanyak 62 perkataan Minangkabau pula di Kampung Sesapan Batu Minangkabau, Beranang telah disenaraikan

Jadual 1 Perilaku vokal schwa /ə/ dalam dialek Minangkabau.

Input	Output
/ə/	[a]
/ə/	[ɔ]
/ə/	[ə]
/əK/	[Ø]

oleh Ernawita (2019) dalam kajiannya. Daripada jumlah ini, hanya lapan perkataan diambil untuk tujuan analisis. Daripada kedua-dua sumber data ini, sebanyak 33 data tidak diambil kerana memberikan padanan kata dalam bentuk sinonim, seperti /sə.lak/ menjadi [pa.laŋ]. Dalam masa yang sama, terdapat empat data yang mengandungi perubahan vokal /ə/ yang berubah menjadi vokal [o], vokal [i], vokal [u] dan [Ø]. Perubahan kepada vokal-vokal ini walau bagaimanapun tidak diambil kerana tidak signifikan dari segi jumlah perubahan yang diperoleh.

Data yang dipilih daripada kedua-dua kajian lepas tersebut kemudiannya diasingkan mengikut perilaku fonologi yang ditunjukkan oleh vokal schwa dalam dialek Minangkabau, seperti dalam Jadual 1.

Keempat-empat perilaku fonologi vokal schwa ini dijelaskan perubahan fonologi yang berlaku dengan menggunakan analisis fitur dalam Teori Transformasi Generatif. Baltaxe (1978) menyamakan fonem sebagai segugus fitur distingtif. Konsep ini menurut Nor Hashimah (2007) telah diperhalusi oleh Trubetzkoy dan Jakobson dengan memperkenalkan konsep dedua, yang kemudiannya diikuti oleh Chomsky dan Helle dalam *The Sound Pattern of English*. Menurut Jakobson, Fant dan Halle (1965) dalam Asmah (2018), tiap-tiap bunyi bahasa mempunyai ciri akustik dan ciri artikulasi, dan ciri ini berbeza daripada satu bunyi kepada satu bunyi yang lain, serta dikenali sebagai fitur distingtif.

Fitur distingtif ini dapat dianalisis dengan menggunakan Teori Transformasi Generatif yang diperkenalkan oleh Chomsky dan Halle (1968). Dalam teori ini, penggunaan formula dalam bentuk rumus, iaitu /A/ → [B]/X __ Y akan digunakan. Dalam rumus ini, /A/ menjadi [B] apabila didahului oleh /X/ dan diikuti oleh /Y/. Berdasarkan rumus ini, dapat ditunjukkan bahawa output yang terhasil, iaitu [B] sangat bergantung pada segmen yang menjadi motivasinya. Segmen ini perlulah mengambil kira segmen yang mendahului dan mengikutinya secara serentak, bukannya mengambil kira salah satu segmen semata-mata. Oleh

sebab itu, walaupun segmen yang mendahului /A/ adalah sama, output [B] yang terhasil masih boleh berbeza sekiranya segmen yang mengikutinya berbeza, dan begitulah sebaliknya.

PERILAKU VOKAL SCHWA /ə/ DALAM DIALEK MINANGKABAU DI MALAYSIA

Perubahan Vokal /ə/ kepada Vokal [a]

Vokal schwa /ə/ pada peringkat dalaman berubah kepada vokal [a] pada peringkat permukaan menunjukkan perubahan tertinggi vokal ini dalam dialek Minangkabau, iaitu sebanyak 197 perkataan. Daripada 197 perkataan, 120 perkataan terdiri daripada kata akar dan 77 perkataan terdiri daripada kata terbitan. Perubahan vokal /ə/ kepada vokal [a] berlaku apabila vokal /ə/ berada pada suku kata pertama pada kata akar, sama ada suku kata tertutup (contohnya /səmbilan/ → [sam.bi.lan]) mahupun suku kata terbuka (contohnya /bəkal/ → [ba.kal]), serta dalam suku kata kedua yang terbuka (contohnya /pələpah/ → [pa.la.pah]). Dalam kata terbitan pula, vokal /ə/ pada imbuhan awalan dan kata akar turut berubah kepada vokal [a], seperti /kəguguyan/ → [ka.gu.gə.wan] dan /bəyənan/ → [ba.yə.nan], masing-masing.

Vokal tengah /ə/ yang berubah kepada [a] yang merupakan vokal rendah luas menunjukkan proses perendahan vokal yang berlaku. Proses perendahan vokal ini menyebabkan vokal /ə/ yang mempunyai fitur [-tinggi, -depan, +ATR, -bundar, -rendah, -kondur] berubah menjadi vokal [a] yang

Jadual 2 Perendahan vokal /ə/ kepada vokal [a].

Input	Dialek Minangkabau
/bəkal/	[ba.kal]
/əmak/	[a.maʔ]
/əmpat/	[am.pɛʔ]
/dʒəyɲih/	[dʒaniəh]
/kəyisik/	[ka.yi.siəʔ]
/pələpah/	[pa.la.pah]
/səmbilan/	[sam.bi.lan]
/bəyənan/	[ba.yə.nan]
/disənat/	[di.sa.ɲɛʔ]
/kəbənan/	[ka.ba.naʔ.an]
/kəguguyan/	[ka.gu.gə.wan]

mempunyai fitur [-tinggi, -depan, -ATR, -bundar, +rendah, kendur]. Dipaparkan contoh perilaku fonologi ini yang diperoleh daripada Asmah *et al.* (2013) dan Ernawita (2019) seperti dalam Jadual 2.

Berdasarkan data dalam Jadual 2, perubahan vokal /ə/ kepada vokal [a] berlaku dalam dua keadaan, iaitu (a) apabila vokal /ə/ didahului dan diikuti oleh konsonan, dan (b) apabila vokal /ə/ di awal kata diikuti oleh konsonan. Kedua-dua keadaan ini dibincangkan di bawah.

Apabila vokal /ə/ didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+anterior,-sonaran], seperti konsonan /b, d, p, s dan t/ dan diikuti oleh konsonan-konsonan lain. Misalnya, /bəkal/ → [ba.kal], /dəkat/ → [dakɛʔ], /pəʃjah/ → [pa.ʃjah], /sədap/ → [sa.dap] dan /təlagə/ → [ta.lə.gə]. Konsonan yang mendahului vokal /ə/ yang mempunyai fitur [+anterior,+sonaran] juga menyebabkan vokal /ə/ berubah kepada vokal [a], iaitu konsonan /l/ dan /m/. Apabila konsonan /l/ dan /m/ mendahului vokal /ə/, dan diikuti oleh konsonan yang lain, maka /ə/ akan berubah menjadi [a] seperti dalam contoh perkataan /ləbah/ → [la.bah], dan /məlayikan/ → [ma.lə.ɣi.kan].

Seterusnya, perubahan ini juga berlaku apabila vokal /ə/ didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+ tinggi,-sonaran], iaitu konsonan /k/ dan /tʃ/ dan diikuti oleh konsonan-konsonan lain. Misalnya, /tʃəpat/ → [tʃa.pɛʔ] dan /kəbas/ → [kabɛh]. Konsonan yang mempunyai fitur [+ tinggi,+sonaran] turut mengubah vokal /ə/ kepada vokal [a], iaitu konsonan /dʒ/ dan /ɣ/ yang diikuti oleh konsonan-konsonan lain, seperti /dʒəɣan/ → [dʒaɣan] dan /ɣəmban/ → [ɣam.ban]. Akhir sekali, perubahan kepada vokal [a] ini berlaku apabila vokal /ə/ didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+rendah,-sonaran], seperti konsonan /h/ dan diikuti oleh konsonan /m/ dan /n/, seperti /həmpuk/ → [am.pʊʔ]. Jika diperhatikan, segmen yang mendahului schwa terdiri daripada konsonan yang berfitur [+anterior,-sonaran], [+anterior,+sonaran], [+tinggi,-sonaran] dan [+rendah,-sonaran]. Semua fitur ini menjadikan konsonan yang mendahului schwa terdiri daripada semua jenis konsonan.

Di samping didahului dengan konsonan, vokal /ə/ yang berada di awal kata juga turut mengalami perubahan kepada vokal [a]. Hasil pemerhatian daripada data, didapati hanya lima contoh perkataan sahaja yang bermula dengan schwa, iaitu /əmak/, /ənam/, /əmpat/, /əmpuk/ dan /əndʒut/ yang disebut sebagai [a.maʔ], [a.nam], [am.pɛʔ], [am.pu.waʔ] dan [an.dʒuiʔ], masing-masing.

Maka, proses perendahan vokal /ə/ menjadi [a] dalam dialek Minangkabau yang dikaji ini dapat direpresentasikan dalam rumus fonologi generatif seperti dalam Rumus 1. Deskripsi struktural rumus perendahan vokal dalam Rumus 1 menyatakan bahawa /ə/ akan berubah

menjadi [a] dalam dua keadaan, iaitu (1) apabila didahului oleh konsonan dan diikuti oleh konsonan, dan (2) apabila tidak didahului oleh konsonan dan diikuti oleh konsonan atau dengan maksud lain, apabila schwa berada di awal kata. Tanda ( ) dalam Rumus 1 ialah tanda opsyenal.

Rumus 1: Rumus Perendahan Vokal Schwa

$$/\ə/ \rightarrow [a] / (K) \text{ \_\_\_\_ } K$$

Perubahan Vokal /ə/ kepada Vokal [ɔ]

Selain perubahan kepada vokal [a] pada peringkat output, vokal schwa di input juga boleh berubah kepada vokal belakang bundar [ɔ]. Proses ini dinamakan sebagai proses pembundaran vokal. Vokal /ə/ yang mempunyai fitur [-tinggi, -depan, +ATR, -bundar, -rendah, kendor] berubah menjadi vokal [ɔ] yang mempunyai fitur [-tinggi, -depan, -ATR, +bundar, -rendah, kendor]. Oleh sebab kajian ini menggunakan data sekunder yang terhad daripada kajian lepas sahaja, hanya satu bentuk konsonan yang didapati mendahului vokal schwa yang menyebabkannya berubah menjadi vokal [ɔ], iaitu konsonan /d/. Jadual 3 di bawah menunjukkan contoh perubahan vokal schwa menjadi vokal [ɔ] dalam dialek Minangkabau yang dituturkan di Malaysia.

Jadual 3 Perubahan vokal /ə/ kepada vokal [ɔ].

Input	Dialek Minangkabau
/dənda/	[dɔn.dɔ]
/dəpan/	[dɔ.pan]

Perubahan ini didapati berlaku pada suku kata pertama pada kata akar bagi suku kata tertutup, seperti /dənda/ → [dɔn.dɔ] dan pada kata akar bagi suku kata terbuka /dəpan/ → [dɔ.pan]. Berdasarkan Jadual 3, vokal /ə/ berubah menjadi vokal [ɔ] apabila didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+anterior,-sonaran,+plosif,+koronal,+suara], iaitu konsonan /d/ yang diikuti oleh konsonan /n/ dan /p/, seperti yang berikut:

Rumus 2: Rumus Pembundaran Vokal Schwa kepada Vokal [ɔ]

$$/ə/ \rightarrow [ɔ] / \left(\begin{array}{l} +\text{anterior} \\ -\text{sonaran} \\ +\text{plosif} \\ +\text{koronal} \\ +\text{suara} \end{array} \right) \text{--- K}$$

Pengekalan Vokal Schwa di Output.

Perilaku vokal schwa dalam dialek Minangkabau bukan sahaja mempamerkan perubahan vokal tersebut pada peringkat permukaan, tetapi juga pengekalannya pada peringkat output, iaitu vokal ini tidak berubah kepada vokal yang lain. Jadual 4 menunjukkan contoh data yang menunjukkan pengekalannya vokal schwa /ə/ di output. Sebanyak sembilan data yang terdiri daripada empat kata akar dan lima kata terbitan.

Jadual 4 Pengekalan vokal schwa di output.

Input	Dialek Minangkabau
/gəlugur/	[gə.lug.wa]
/dʒərəwat/	[dʒə.ɣa.wɛʔ]
/pəgaga/	[pə.ga.gɔ]
/səmbahjan/	[sə.ma.jan]
/məluŋfur/	[mə.lun.ʃu.wə]
/məŋakkan/	[mə.no.gaʔ.kan]
/məntua/	[mə.n.tu.wə]
/mənalis/	[mə.nu.lih]
/səpərut/	[sə.pa.ɣu.iʔ]

Pembentukan output ini berlaku menerusi proses pengekalannya vokal /ə/. Oleh sebab itu, semua fitur vokal /ə/, iaitu [-tinggi, -depan, +ATR, -bundar, -rendah, kendur] dikekalkan dalam bentuk output. Berdasarkan Jadual 4, terdapat dua keadaan yang mengekalkan vokal schwa di output. Yang pertama, apabila vokal schwa didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+anterior], iaitu konsonan /m/, /p/ dan /s/ seperti /məluŋfur/ → [mə.lun.ʃu.wə], /pəgaga/ → [pə.ga.gɔ], /səmbahjan/ → [sə.ma.jan]. Kedua, apabila didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+tinggi], iaitu konsonan /g/ dan /dʒ/ seperti /gəlugur/ → [gə.lug.wa] dan /dʒərəwat/ → [dʒə.ɣa.wɛʔ]. Proses pengekalannya vokal schwa ini dapat ditunjukkan dalam bentuk rumus fonologi seperti yang berikut:

Rumus 3: Rumus Pengekalan Vokal Schwa di Output

$$/ə/ \rightarrow [ə] / \begin{pmatrix} m \\ p \\ s \\ g \\ d_3 \end{pmatrix} \text{ — K}$$

Pengguguran Vokal Schwa dan Segmen yang Mengikutinya

Selain berubah menjadi satu vokal yang lain dan kekal sebagai vokal schwa pada peringkat output, vokal ini juga mengalami pengguguran bersama-sama dengan segmen yang mengikutinya. Dalam proses ini, fitur schwa /ə/, iaitu [- tinggi, - depan, + ATR, - bundar, - rendah, kendur] dilenyapkan. Perubahan ini melibatkan kata akar dan kata terbitan. Jadual 5 ialah contoh pengguguran vokal /ə/ dan segmen yang mengikutinya.

Jadual 5 Pengguguran vokal /ə/ dan segmen yang mengikutinya.

Input	Dialek Minangkabau
/gəyāham/	[ga.ham]
/kəyeta/	[kɛ.tə]
/pəyigi/	[pi.gi]
/pəyiuk/	[pi.juəʔ]
/sədikit/	[si.kiʔ]
/səyīngit/	[siŋ.giʔ]
/səsūrut/	[su.ŋuiʔ]
/səhəlai/	[sa.laj]

Proses pengguguran dua segmen yang melibatkan pengurangan suku kata dikenali juga sebagai proses pemendekan suku kata (*syllable reduction*) ditemukan dalam data sekunder Asmah *et al.* (2013) dan Ernawita (2019), seperti dalam Jadual 5. Proses pemendekan perkataan lazimnya berlaku dalam bahasa pertuturan yang diketahui sifatnya tidak rasmi (Zuraidah & Noorhanis, 2016; Sharifah Raihan, 2015; dan Andriyana *et al.*, 2021). Dalam masa yang sama, tidak dinafikan bahawa pemendekan perkataan ini juga berlaku dalam bahasa penulisan yang juga bersifat tidak rasmi (Yosi Lida Arisanti, 2018; Sharifah Raihan, 2015; dan Zaidi). Biasanya, pemendekan ini berlaku apabila penutur ingin menjadikan perbualan

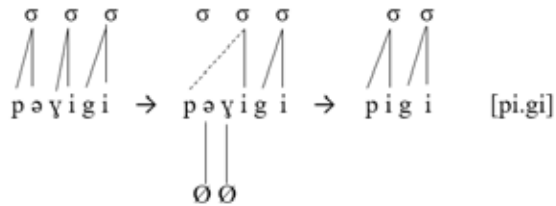
itu lebih praktikal dan lebih cepat (Yosi Lida Arisanti, 2018.). Namun begitu, proses ini bukanlah satu kemestian, sebaliknya pilihan yang bergantung pada penutur. Penutur yang beranggapan bahawa perbualan berbentuk rasmi akan cenderung untuk tidak memendekkan perkataan dan bertutur dalam bentuk penuh, dan begitulah sebaliknya bagi penutur yang beranggapan bahawa perbualan itu suatu bentuk yang tidak rasmi kerana tidak menjadi kesalahan untuk memendekkan perkataan. Maka, tidak hairanlah jika dua bentuk data, iaitu data yang melalui pemendekan dan data tanpa melalui pemendekan ditemui oleh pengkaji. Dengan kata lain, kedua-dua bentuk pendek dan panjang ini juga dipakai oleh penutur.

Pengguguran vokal /ə/ dan segmen yang mengikutinya dalam dialek Minangkabau berlaku dalam dua keadaan, iaitu (1) apabila didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+ anterior, + frikatif, -sonaran], (2) apabila didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+ tinggi, + plosif, -sonaran]. Dalam masa yang sama, pengguguran vokal /ə/ dan segmen yang mengikutinya berlaku jika vokal pada suku kata berikutnya itu ialah vokal /a/, /i/, /u/ atau /ə/. Proses fonologi ini direpresentasikan dalam bentuk rumus seperti yang berikut:

Rumus 4: Rumus Pengguguran Schwa dan Segmen yang Mengikutinya

$$\text{əK} \rightarrow \emptyset / \begin{pmatrix} + \text{konsonan} \\ - \text{sonaran} \end{pmatrix} \text{ — } \begin{pmatrix} a \\ i \\ u \\ \text{ə} \end{pmatrix}$$

Jika diperhatikan data dalam Jadual 5, proses pengguguran ini melibatkan vokal schwa /ə/ yang berada pada suku kata pertama dan segmen yang mengikutinya yang berada pada suku kata kedua. Proses fonologi ini menyebabkan pengurangan bilangan suku kata pada perkataan, misalnya perkataan /gəyaham/ dan /kəyeta/ yang mempunyai tiga suku kata di input menjadi dua suku kata di output, iaitu [ga.ham] dan [kɛ.tə], masing-masing. Selain itu, pengguguran schwa pada suku kata pertama telah menyebabkan suku kata itu kehilangan nukleus, maka suku kata tersebut perlu disukukatakan semula. Akibatnya, konsonan yang berada pada posisi onsets suku kata pertama itu, terpaksa disukukatakan ke dalam suku kata kedua. Hal ini menyebabkan suku kata pertama perlu digugurkan kerana ketiadaan nukleus. Proses penyukukataan ini dirajahkan seperti Rajah 1.

Rajah 1 Proses penyukukataan konsonan di onset.

KESIMPULAN

Menerusi perbincangan di atas, berlakunya proses fonologi yang menyebabkan vokal schwa muncul di output dalam beberapa bentuk, iaitu (1) menjadi vokal [a], (2) menjadi vokal [ɔ], (3) mengekalkan dirinya sebagai [ə], dan (4) menggugurkan dirinya bersama-sama dengan segmen di sebelahnya melalui empat proses fonologi, iaitu (1) perendahan vokal, (2) pembundaran vokal, (3) pengekalan vokal dan (4) pengguguran vokal, masing-masing. Dalam perbincangan tersebut, proses fonologi yang berbeza-beza ini dimotivasikan oleh kehadiran atau ketidakhadiran segmen yang mendahului dan mengikuti vokal schwa dalam dialek Minangkabau. Setiap segmen ini mempunyai fitur distingtif tertentu yang akan mempengaruhi fitur vokal schwa di input untuk memilih proses fonologi yang akan dijalaninya, seterusnya menghasilkan empat output perilaku yang berbeza-beza. Dalam hal ini, vokal /ə/ berubah menjadi [a] apabila didahului dan diikuti oleh konsonan, vokal /ə/ berubah menjadi vokal [ɔ] apabila didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+anterior, -sonaran, +plosif, +koronal, +suara], vokal /ə/ kekal sebagai [ə] apabila (1) didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+anterior] dan (2) didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+tinggi], dan akhir sekali, vokal /ə/ dan segmen yang mengikutinya digugurkan apabila (1) didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+ anterior, + frikatif, -sonaran] dan (2) didahului oleh konsonan yang mempunyai fitur [+ tinggi, + plosif, -sonaran].

Hasil kajian yang berlandaskan analisis fitur distingtif dengan menggunakan Teori Transformasi Generatif yang diperkenalkan oleh Chomsky dan Halle (1968) ini juga dilihat mampu menjelaskan secara berpada tentang masalah yang berlaku dalam dialek Minangkabau, iaitu keproduktifannya untuk membentuk pelbagai bentuk output. Malah, kajian ini berjaya menunjukkan bahawa setiap output yang dipilih dalam dialek Minangkabau bukanlah berlaku secara sewenang-wenangnya tanpa alasan, sebaliknya berlandaskan formula atau rumus fonologi tertentu yang dapat difahami.

Di samping itu, hasil kajian ini dilihat dapat membantu masyarakat Minangkabau di Semenanjung Malaysia yang ada pada waktu ini untuk lebih memahami cara dialek mereka berfungsi dan menyedarkan mereka tentang bahaya atau potensi besar dialek ini untuk terus berubah dan bervariasi mengikut budaya dan sekitaran tempat yang diduduki sehingga tidak mustahil suatu hari nanti, dialek Minangkabau ini berubah secara total daripada bahasa asalnya di Sumatera Barat.

RUJUKAN

- Andriyana, Daroe Iswatiningsih, Jenal Mahmud, Ode Evi Yulianti, Ton Thi Thuy Trang. (2021). Tiktok terhadap variasi bahasa kolokial pada kalangan remaja Indonesia (Kajian etnolinguistik). *Jurnal Pendidikan Bahasa dan Sastra Indonesia*, 17(1), 34-41.
- Aslinda, Mohammad Fadzeli Jaafar & Norsimah Mat Awal. (2009). *Strategi menyapa dalam bahasa Minangkabau: Suatu kajian sosiopragmatik*. Seminar Antarabangsa Linguistik dan Pembudayaan Bahasa Melayu ke-5. 541-551.
- Asmah Haji Omar *et al.* (2013). *Bahasa Minangkabau Mukim Sesapan Batu Minangkabau*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji Omar. (2018). *Teori dan kaedah fonetik*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Baltaxe, Christiane A.M. (1978). *Foundations of distinctive feature theory*. University Park Press.
- Chomsky, N., & Halle, M. (1968). *The sound and pattern of English*. Harper & Row.
- Dea Rakhimafa Wulandari & Aninditya Sri Nugraheni. (2019). Variation phonology of Indonesian language in Minangkabau speakers. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 8(12).
- Deni Nofrina Zurmita, Ermanto Ermanto & Zulfikarni Zulfikarni. (2013). Sistem fonologi bahasa Minangkabau di Kenagarian Singkarak Kecamatan X Koto Singkarak Kabupaten Solok. *Jurnal Bahasa dan Sastra*, 1(2), 73-86.
- Eficandrai, Mohd Nasran Mohamadii, Muhammad Adib Samsudiniii & Anwar Fakhri Omariv. (2018). Harta pusaka tinggi di Minangkabau: Pandangan hukum Islam dan tawaran pengembangan oleh Mahmud Yunus. *Al-Qanair: International Journal of Islamic Studies*, 10(1), 1-13.
- Ella Sumidita, Ermanto & Ngusman. (2013). Fonologi bahasa Minangkabau di Kenagarian Padang Laweh Kabupaten Sijunjung. *Jurnal Bahasa dan Sastra*, 1(2).
- Ernawita Atan. (2019). Morfologi varian Minangkabau mengungkap jati diri orang Minangkabau perantauan. *Jurnal Melayu*, 18(2), 118-130.
- Fatimah. (2016). An analysis of phonology in Minangkabau language. *MELT Journal*, 1(2), 113- 124.

- Halimiyah, Ermanto & Novia Juita. (2014). Perbandingan sistem fonologi bahasa Minangkabau di Desa Talawi Hilir Kecamatan Talawi dengan Desa Kolok Nan Tuo Kecamatan Barangin Kota Sawahlunto Provinsi Sumatera Barat. *Jurnal Bahasa dan Sastra*, 2(3).
- Hendon, R.S. (1966). *The phonology and morphology of Ulu Muar Malay (Kuala Pilah District, Negeri Sembilan, Malaya)*. Yale University.
- Hetti Waluati Triana & Idris Aman. (2011). Lakuan tutur menolak generasi muda Minangkabau: Cermin budaya populer dalam interaksi sosial. *GEMA Online™ Journal of Language Studies*, 11(1), 17-34.
- Idris Aman & Hetti Waluati Triana. (2009). Kata ganti nama dalam interaksi sosial: Analisis sosiopragmatik terhadap perubahan perilaku tutur etnik Minangkabau moden. *Jurnal Bahasa*, 9(2), 137-154.
- Idris Aman, Mohammad Fadzeli Jaafar & Norsimah Mat Awal. (2019). Language and identity: A reappraisal of Negeri Sembilan Malay language. *Kajian Malaysia*, 37(1), 27-49.
- Isteti Murni1, NorAishah Buang, Noviarti & Ria Nely Sari. (2015). *Pemikiran dan tingkah laku kewirausahaan wirausahawan makanan tradisional khas Minangkabau Sumatera Barat, Indonesia*. ASEAN Comparative Education Research Network Conference 2015.
- Jendri Mulyadi. (2017). Perubahan silabel kosa kata (silabel awal) bahasa Minangkabau dan bahasa Indonesia: Analisis komparatif. *Jurnal Gramatika*, 3(1), 43-58.
- Mohamad Rozi Kasim. (2020). Kepentingan variasi fonologi kata pinjaman bahasa Melayu yang dituturkan oleh Orang Asli Jakun kepada kajian linguistik Melayu: Analisis fonologi atur rumus. *Jurnal Bahasa*, 20(1): 131-150.
- Mohammad Fadzeli Jaafar, Idris Aman & Norsimah Mat Awal. (2017). Morfosintaksis dialek Negeri Sembilan dan dialek Minangkabau. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 17(2), 177-191.
- Mohd Tarmizi Hasrah, Rahim Aman & Shahidi A. H. (2011). Rekonstruksi dalaman Dialek Hulu Pahang Purba (DHPP). *Jurnal Linguistik*, 14.
- Muhamad Shafiq Mohd Ali. (2020). Teknologi masyarakat Minangkabau dalam Perang Padri di Sumatera Barat. *International Journal of the Malay World and Civilisation*, 8(3), 43-53.
- Muhammad-Alee & Nalee. (2020). *Kekerabatan kosakata bahasa Melayu Patani, bahasa Melayu Kelantan, dan bahasa Minangkabau: Kajian linguistik historis komparatif*. [Tesis PhD tidak diterbitkan]. Universitas Andalas.
- Mumad Chelaeh, Rahim Aman, Shahidi A. Hamid, Nazihah Najwa Othaman, Suhailah Ruslan, Nooraniza Abu Bakar, Rusydiah A. Salam, Fatin Hakimah M. Fadzil & Miss Deela Sinur. (2017). Penerokaan maklumat linguistik dalam dialek Melayu Jugra: Penelitian fonologi struktural. E-Bangi. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 12(3).

- Noor Syamshida Masa, Nur Farakhanna Mohd Rusli & Nur Faaizah Md Adam. (2020). Perubahan vokal tinggi di akhir kata dalam dialek Taiping dalam kalangan pelajar: Analisis fonologi generatif. *Issues in Language Studies*, 9(1), 124-143.
- Nor Hashimah Jalaluddin. (2007). *Asas fonetik*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nova Rina & Mariati. (2018). Hubungan kekerabatan bahasa Minangkabau Tapan dengan bahasa Kerinci Sungai Penuh. *Jurnal Gramatika*, 4(1), 1-11.
- Nur Farakhanna Mohd Rusli, Adi Yasran Abdul Aziz, Raja Masittah Raja Ariffin, Mohd Sharifudin Yusop & Saidatul Faiqah Samasu. (2015). Derivasi rumus reduksi vokal dan pembentukan glotis dalam bahasa Kerinci. *GEMA Online® Journal of Language Studies*, 15(3), 83-97.
- Nursuhada Saufi, Ummiellmassyuria Zulkipli, Nurul Zafrah Amran, Amirah Ayuni Muslim & Farah Nur Amira Hasmat. (2017). Peralihan vokal /i/, /o/ dan /a/ dalam dialek Melaka. *E- Bangi. Journal of Social Sciences and Humanities*. Special Issue 2.
- Nursyirwan Effendi. (2015). Kearifan lokal menuju penguatan karakter sosial: Suatu tantangan dari kemajemukan budaya di Sumatera Barat. *Jurnal Antropologi: Isu-isu Sosial Budaya*, 16(2), 107-115.
- Rahilah Omar & Nelmawarni. (2008). Negeri Sembilan: Rantau Minangkabau di Semenanjung Tanah Melayu. *Journal of Historical Studies*, 9(2).
- Reniwati, Noviatry, Aslinda & Midawati. (2016). Bahasa Minangkabau di daerah asal dengan bahasa Minangkabau di daerah Rantau Malaysia: Kajian dialektologis. *Jurnal Arbitrer*, 3(2), 173-180.
- Salbia Hassan. (2015). *Sistem vokal dialek Melayu Kabong, Sarawak*. <https://www.researchgate.net/publication/281221785>
- Sharifah Raihan Syed Jaafar. (2013). Peninggian vokal dialek Sarawak. *Jurnal Linguistik*, 17(1), 1-9.
- Sharifah Raihan Syed Jaafar. (2015). Pembentukan kependekan kata nama Melayu. *Jurnal Bahasa*, 15(2), 219-236.
- Syamsurizal. (2019). Integrasi fonologi bahasa Minangkabau dalam bahasa Melayu Bengkulu. *Tuah Talino*, 13(1), 57-69.
- Yosi Lida Arisanti. (2018). Penggunaan akronim dan singkatan dalam media sosial facebook di kalangan remaja SM A Plus Multazam. *Jurnal Literasi*, 2(2), 104-112.
- Zaidi Ismail. *Singkatan dalam media sosial dan "mesej pintar", ada caranya*. Klik Web. <http://klikweb.dbp.my/?p=9153>
- Zuraidah Muhidden & Noorhanis Amran. (2016). Penggunaan trunkasi bahasa kolokial dalam kalangan pelajar. *Jurnal Kesidang*, 1, 128-153.

Jadual 1 Perendahan vokal /ə/ kepada vokal [a].

Input	Dialek Minangkabau	Input	Dialek Minangkabau
/bəkəl/	[ba.ka]	/əmak/	[a.maʔ]
/bələh/	[ba.lah]	/əmpat/	[am.pɛʔ]
/bəlas/	[ba.leh]	/əmpuk/	[am.pu.waʔ]
/bəlikat/	[ba.li.kɛʔ]	/ənam/	[a.nam]
/bəlukay/	[ba.lu.ka]	/əndʒut/	[an.dʒuiʔ]
/bəŋkak/	[baŋ.kaʔ]	/gəlas/	[ga.lɛh]
/bənih/	[ba.niɛh]	/gətah/	[ga.tah]
/bəyada/	[ba.ya.də]	/həmpuk/	[am.pəʔ]
/bəyadik/	[ba.ya.diəʔ]	/həntak/	[an.taʔ]
/bəyanak/	[ba.ya.naʔ]	/dʒəyən/	[dʒa.yən]
/bəyanda/	[ba.yan.da]	/dʒəyən/	[dʒa.yiən]
/bəyat/	[ba.yɛʔ]	/dʒəyənih/	[dʒa.niəh]
/bəyʃampuy/	[ba.ʃam.puo]	/kə/	[ka]
/bəydikiy/	[ba.di.ki]	/kəpala/	[ka.pa.lə]
/bəyənan/	[ba.ya.nən]	/kəbas/	[ka.bɛh]
/bəygantan-gantan/	[ba.gan.tən-gan.tən]	/kəbanakan/	[ka.ba.naʔ.an]
/bəykəmas/	[ba.ka.məh]	/kəbun/	[ka.bun]
/bəykiyim/	[ba.ki.yim]	/kəʃil/	[ka.ʃiəʔ]
/bəypagay/	[ba.pa.ga]	/kədai/	[ka.daj]
/bəysawah/	[ba.sa.wah]	/kəguguyan/	[ka.gu.gə.wan]
/bəysin/	[ba.ya.sin]	/kələbu/	[ka.la.bu]
/bəysin/	[ba.sin]	/kələpa/	[ka.la.pə]
/bəyisisik/	[ba.si.siɛʔ]	/kəlinjin/	[ka.lin.kiən]
/bəyuk/	[ba.yəʔ]	/kəmbun/	[gam.buən]
/bəyzikiy/	[ba.zi.kiə]	/kənʃin/	[kan.ʃiən]
/bətik/	[ba.tiəʔ]	/kəniŋ/	[kan.iŋən]
/bətis/	[ba.tih]	/kəya/	[ka.yə]
/bətul/	[ba.tu.wa]	/kəyat/	[ka.yɛʔ]
/bətun/	[ba.tu.wən]	/kəybau/	[ka.baw]
/ʃəŋkəyən/	[ʃən.ka.yən]	/kəyeta/	[ka.yɛ.tə]
/ʃəpat/	[ʃa.pɛʔ]	/kəyin/	[ka.yiən]
/ʃəymin/	[ʃa.min]	/kəyisik/	[ka.yi.siəʔ]
/dəkat/	[da.kɛʔ]	/kəyitiŋ/	[ka.yi.tiən]
/dəmam/	[da.mam]	/kəyuh/	[ka.yuah]
/disənət/	[di.sa.nɛʔ]	/kətət/	[ka.tɛʔ]

MOHD SYUKRI ANWAR DAN SHARIFAH RAIHAN SYED JAAFAR

Input	Dialek Minangkabau	Input	Dialek Minangkabau
/kətɪŋ/	[ka.tiŋ]	/pənəpis/	[pa.nə.pih]
/kətua/	[ka.tuə]	/pənət/	[pa.nɛʔ]
/ləbah/	[la.bah]	/pənɪŋ/	[pa.niŋ]
/ləbam/	[la.bam]	/pənəŋət/	[pa.ŋə.ŋɛʔ]
/ləbat/	[la.bɛʔ]	/pəyāh/	[pa.yāh]
/ləmak/	[la.məʔ]	/pəyɡələŋan/	[pa.gə.lə.ŋan]
/ləmaŋ/	[la.maŋ]	/pəyɡi/	[pa.ji]
/ləmbu/	[lam.bu]	/pəyindu/	[pa.yin.du]
/ləmbut/	[lam.buiʔ]	/pəyŋah/	[pa.nah]
/ləpas/	[la.pɛh]	/pəytəŋahan/	[pa.ta.ŋə.han]
/ləsun/	[la.su.waŋ]	/pəyut/	[pa.yuiʔ]
/lətih/	[la.tiəh]	/pətai/	[pa.taj]
/məlayikan/	[ma.lə.yi.kan]	/pətəŋ/	[pa.təŋ]
/mələfɪuɣ/	[ma.lə.ʃuwa]	/yəmbəŋ/	[yəm.bəŋ]
/mələpak/	[ma.lə.paʔ]	/yəndam/	[yən.dam]
/məmbantai/	[ma.man.taj]	/yəndaŋ/	[yən.daŋ]
/məmulas/	[ma.mu.lɛh]	/yəŋkuŋ/	[yəŋ.kuŋ]
/məŋfɪlok/	[man.ʃilɔʔ]	/yəŋnai/	[yə.ŋaj]
/məndidih/	[man.di.diəh]	/səbajak/	[sa.ba.ŋaʔ]
/məŋələn/	[ma.nə.lan]	/səbatəŋ/	[sa.ba.təŋ]
/məŋətas/	[ma.nə.tɛh]	/səbələs/	[sa.ba.lɛh]
/məŋəliɣ/	[ma.jliɛ]	/səbənəyŋa/	[sa.ba.nə.nɛ]
/məŋəpikan/	[ma.ŋə.pi.an]	/səbidzi/	[sa.bi.dziʔ]
/məŋəpak/	[ma.ŋə.paʔ]	/səbuah/	[sa.bu.wah]
/məŋəyām/	[ma.ŋə.yam]	/sədaŋ/	[sa.daŋ]
/məŋəgəŋgam/	[maŋ.gəŋ.gam]	/sədap/	[sa.dap]
/məŋəgulai/	[maŋ.gu.laj]	/səgi/	[sa.gi]
/məŋəgau/	[ma.ŋi.gaw]	/səikat/	[sa.ʔi.kɛʔ]
/məŋiŋgal/	[ma.niŋ.ga]	/sədʒəŋkal/	[sə.dʒəŋ.kal]
/məŋiŋgalkan/	[ma.niŋ.gal.kan]	/sədʒuk/	[sa.dʒu.wəʔ]
/məŋəluɣkan/	[ma.ŋə.luɣ.an]	/sələksa/	[sa.ləʔ.sa]
/məyāmas/	[ma.yə.mɛh]	/səkuntum/	[sa.kun.tun]
/pəʃah/	[pa.ʃah]	/sələsa/	[sa.lə.sa]
/pəkak/	[pa.kəʔ]	/sələpas/	[la.pɛh]
/pəkət/	[pa.kɛʔ]	/səmalam/	[sa.mə.lam]
/pəkəyɔʒa/	[pa.kə.dʒə]	/səmbilan/	[sam.bi.lan]
/pələpah/	[pa.lə.pah]	/səmbilan/	[sa.mi.lan]
/pələlupa/	[pa.lu.pə]	/səmpit/	[sam.piʔ]

Input	Dialek Minangkabau	Input	Dialek Minangkabau
/səmpuʔ/	[sam.puiʔ]	/təyʔfəkik/	[ta.tʃa.ki.əʔ]
/səmut-səmut/	[sa.muiʔ -sa.muiʔ]	/təyik/	[ta.yiʔ]
/sənak/	[sa.naʔ]		
/səndawa/	[san.da.wə]		
/səŋat/	[sa.ŋɛʔ]		
/səŋsaɣa/	[saŋ.saj]		
/səndʒa/	[san.dʒə]		
/səpaɣuh/	[sa.pa.ɣuəh]		
/səpasəŋ/	[sa.pa.səŋ]		
/səpələpah/	[sa.pa.la.pah]		
/səpəydu/	[sa.pa.ya.du]		
/səpuluh/	[sa.pu.lu.ah]		
/səɣai/	[sa.ɣaj]		
/səɣatus/	[sa.ɣa.tu.ih]		
/səyibu/	[sa.yi.bu]		
/səɣumpun/	[sa.ɣam.pun]		
/səɣundiŋ/	[sa.ɣun.diaŋ]		
/səsak/	[sa.saʔ]		
/səsap/	[sa.səʔ]		
/səsisiy/	[sa.si.siə]		
/sətandan/	[sa.tan.dan]		
/sətitik/	[sa.ti.ti.əʔ]		
/taliŋə/	[ta.li.ŋə]		
/taŋkuwaʔ/	[taŋ.ku.waʔ]		
/təbiŋ/	[ta.biaŋ]		
/təkak/	[ta.kaʔ]		
/tələga/	[ta.la.gə]		
/təliŋa/	[ta.li.ŋə]		
/təluɣ/	[ta.lu.wa]		
/təmpat/	[tam.pɛʔ]		
/təmpoyak/	[tam.pu.jaʔ]		
/təmpuyun/	[tam.pu.ɣu.aŋ]		
/təŋkoɣak/	[taŋ.ko.ɣaʔ]		
/təŋkuk/	[taŋ.ku.waʔ]		
/təpuŋ/	[ta.pu.waŋ]		
/təɣaŋ/	[ta.ɣaŋ]		
/təybit/	[ta.biʔ]		